

SámiSoster ry
Inari

LAUSUNTO

22.4.2026

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntönumero: VN/33578/2025

Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi saamen kielen toimistosta

Oikeusministeriö ehdottaa saamelaiskäräjistä annetun asetuksen (1727/1995) kumoamista ja sen ohella uuden valtioneuvoston asetuksen antamista saamelaiskäräjien yhteydessä toimivasta saamen kielen toimistosta. Saamelaisten valtakunnallisella sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan järjestöllä SámiSoster ry:llä ei ole huomautettavaa ensin mainitusta lainsäädäntötoimesta. Sen sijaan jälkimmäisestä säädösehdotuksesta yhdistyksellä on lausuttavaa.

Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa säädettiin ensimmäisen kerran lain tasoisesti vuonna 1992 voimaan tulleella nk. saamelaisten kielilalla (516/1991). Tämän lain 21 §:n mukaan saamen kielen kääntämistä ja muita tässä laissa säädettyjä tehtäviä varten on saamelaisvaltuuskunnan alaisuudessa saamen kielen toimisto, jonka tulee sijaita saamelaisten kotiseutualueella. Pykälä sisälsi lisäksi valtuuden säätää asetuksella tarkemmin toimistosta. Sanotun pykälän nojalla annetussa ensimmäinen asetuksessa saamen kielen toimistosta (1202/1991) määriteltiin tarkemmin saamen kielen toimiston tehtävät (1 §). Sittemmin saamelaiskäräjien perustamisen yhteydessä annettiin saamelaiskäräjälain (974/1995) ja saamelaisten kielilain nojalla asetus saamelaiskäräjistä (1727/1995), johon saamen kielen toimiston tehtävät siirrettiin vuoden 1991 asetuksesta asiallisesti ottaen samansisältöisinä. Tällä asetuksella kumottiin samalla mainittu vuoden 1991 asetus saamen kielen toimistosta.

Nyt oikeusministeriössä vireillä olevassa lainsäädäntöhankkeessa saamen kielen toimiston tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi pientä päivitystä lukuun ottamatta sellaisenaan kumottavaksi ehdotetusta saamelaiskäräjäasetuksesta samassa yhteydessä annettavaan uuteen valtioneuvoston asetukseen saamen kielen toimistosta (1 §). Näin saamen kielen toimiston tehtävät ovat olleet samat koko sen toimintahistorian ajan eli yli 35 vuotta, eikä niitä aiota päivittää uudessakaan asetuksessa.

Vuoden 1991 jälkeen saamelaisten oikeusasemaa on vahvistettu tuntuvasti muun muassa tunnustamalla saamelaisten asema alkuperäiskansana perustuslaissa, turvaamalla siinä yhteydessä perusoikeutena saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan itsehallinnon perustalta sekä säätämällä uusi saamen kielilaki (1086/2003). Myös

kansainvälinen alkuperäiskansaoikeus on kehittynyt merkittävästi viimeisten vuosikymmenien aikana.

Uusi asetus saamen kielen toimistosta on tarkoitus antaa saamen kielilain 26 §:n 2 momentin nojalla. Säännös vastaa asiasisällöltään vuoden 1991 saamelaisten kielilain 21 §:n säännöstä. Saamen kielilain 29 §:ssä säädetään saamen kielen toimiston tehtävästä antaa yhdessä saamelaiskäräjien asettaman saamen kielineuvoston kanssa vaalikausittain saamelaiskäräjille kertomus (kielikertomus) saamen kieltä koskevan lainsäädännön soveltamisesta sekä saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja kieliolojen kehityksestä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Mainitussa saamen kielilain 29 §:ssä tarkoitettu asetus saamen kielilain täytäntöönpanosta on annettu vuonna 2004 (108/2004). Asetuksen 4 §:n mukaan saamen kielen toimisto antaa yhdessä saamen kielineuvoston kanssa vaalikausittain saamen kielilain 29 §:n 1 momentissa tarkoitettua kertomuksen liitettäväksi saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 7 §:ssä tarkoitettuun saamelaiskäräjien kertomukseen valtioneuvostolle. Muutetun saamelaiskäräjälain (414/2025) 7 §:n mukaan saamelaiskäräjät laatii kertomuksensa valtioneuvoston sijasta suoraan eduskunnalle, joten myös kielikertomus menee jatkossa automaattisesti eduskunnan tietoon.

Kun kielikertomuksen antaminen on suoraan saamen kielilaissa säädetty saamen kielen toimiston yhdeksi tehtäväksi, olisi SámiSoster -yhdistyksen mielestä perusteltua mainita tästä tehtävästä myös uuden asetuksen 1 §:ssä, vaikkapa sen 1 momentin 4 kohtana. Kielikertomuksen antamisesta toimiston yhtenä tehtävänä ei ole mainintaa voimassa olevan saamelaiskäräjäasetuksen saamen kielen toimiston tehtäviä koskevassa 3 §:ssä. Tämä johtuu kuitenkin siitä, että saamelaiskäräjäasetus on annettu aikana, jolloin oli voimassa aiempi saamelaisten kielilaki, jossa ei ollut säännöksiä vastaavan kielikertomuksen laatimisesta ja antamisesta.

Kielikertomusta koskevan ehdotuksen lisäksi yhdistys esittää, että oikeusministeriö yhdessä saamelaiskäräjien kanssa arvioi saamen kielen toimiston aseman ja tehtävien ajantasaistamista vastaamaan saamelaisten kielellisissä oikeuksissa, kielioloissa ja teknologiassa tapahtunutta kehitystä ja muutosta. Siinä yhteydessä tulisi myös ottaa paremmin huomioon kielellisten oikeuksien toteuttamisessa ilmenevät epäkohdat kuten saamea äidinkielenään puhuvien saamelaisten epäoikeudenmukainen kohtelu saamen kielen taidon tasoa arvioitaessa.

Yhdistyksen mielestä saamen kielilain tarkoitus ja henki sekä lain 26 § mahdollistavat kielitoimiston tehtävien ainakin osittaisen uudelleen arvioinnin ja toisaalta tehtävien laajempaa tarkastelua perusoikeusmyönteistä tulkintaa noudattaen. Esimerkkinä yhdistys mainitsee saamen kielen etätulkkauksen kehittämisen, johon digitalisaation kehitys antaa hyvät mahdollisuudet. Myös tekoälyn tarjoamia mahdollisuuksia tulisi hyödyntää. Kaikkien tässä mainittujen toimenpiteiden tavoitteena on luonnollisesti edistää saamelaisten kielellisten

oikeuksien tosiasiallista toteutumista ja lisätä saamen kielten luontevaa käyttöä eri yhteyksissä.

Asetusluonnoksen 1 §:n 2 momentissa viitataan yhteispohjoismaiseen Sámi Giellagálduun (Saamen Kielikaltio), jonka suosituksia ja ohjeita saamen kielen toimiston tulee käännöstoiminnassaan ottaa huomioon. SámiSoster ry tukee sinänsä Kielikaltion työtä, mutta korostaa samalla, että sen tulisi suosituksissaan ja ohjeissaan huomioida paremmin saamen kielten murteiden moninaisuus ja ylläpitää siten osaltaan saamelaisten kieliperinnön rikkautta ja monimuotoisuutta.

Puheenjohtaja

Jouni Esa Nousuniemi

Toiminnanjohtaja

Ristenrauna Magga